

MUASSIS: O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KRIMINOLOGIYA TADQIQOT INSTITUTI

Tahrir hay'ati raisi

Berdialiyev Baxtiyor Erkinovich
Institut boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Tahrir hay'ati a'zolari

Niyazmetov Ikrom Masharipovich
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi mas'ul xodimi, tahrir hay'ati raisi o'rinbosari

Azim Shuhrat Obid o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Sharafutdinov Alisher Ozodovich
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, dotsent

Ismailov Isamiddin
yuridik fanlar doktori, professor

Turg'unov Murod Tursunbayevich
yuridik fanlar doktori, professor

Niyozova Salomat Saparovna
yuridik fanlar doktori, professor

Zakirova Adina Gulyamovna
yuridik fanlar doktori, professor

Otajonov Abrorjon Anvarovich
yuridik fanlar doktori, professor

Ganiyev Sherzod Alisherovich
yuridik fanlar doktori, professor

Xujakulov Siyovush Baxtiyorovich
yuridik fanlar doktori, professor

Toshpulatov Akrom Ikromovich
yuridik fanlar doktori, dotsent

Maxsodov Maqsatullo Ismatovich
yuridik fanlar doktori, dotsent

Nurullayev Umid Kupalovich
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Nurmuhamedova Go'zalxon Bahodirovna
yuridik fanlar doktori, dotsent

Ollamov Yarash Yo'ldoshevich
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Nurumbetova Sadoqat Allayarovna
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mirzayev Jahongir Umirzakovich
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

Matchanov Ruslanbek Azatovich
pedagogika fanlari doktori, dotsent

Yernazarov Solijon Yerkinovich
iqtisod fanlari bo'yicha falsafa doktori

Yarov Bekmamat Alikulovich
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, bosh muharrir

MUNDARIJA

TAHLIL VA TADQIQOT

Berdialiyev B.E.

Yangi O'zbekistonning xalqaro reyting va indeksdagi ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan tizimli islohotlar samarasi 3

Almatov Z.A., Mirzatillayev U.I.

Yangi O'zbekistonda yoshlar jinoyatchiligining oldini olish faoliyatini takomillashtirish: milliy va xorijiy tajriba 9

Абдурасулова К.Р., Буранова Р.Е.

Искусственный интеллект как средство криминологического прогнозирования преступности 13

Мухитдинов Ф.М.

Выявление опасных территорий и оценка преступности: современные криминологические теории 21

Ismailov I., Irisbekov U.

Foizga qarz berish bilan bog'liq jinoyatlarning ijtimoiy xavfi va ularning oldini olish choralarini takomillashtirish 33

Safarov J.I.

Qonunlar orqali tartibga solish – parlamentarizm va zamonaviy davlatchilikning muhim belgisi 39

Niyozova S.S., Ollamov Ya.Y., Xasanov Sh.E.

Jinsiy jinoyat tushunchasi va unuig shaxsga qarshi jinoyatlar tizimida tutgan o'rnini 45

Maxmudov R.M., Qoraboyev A.A.

Yuridik psixologiya va kriminalogiya fanlarining o'zaro aloqadorligi: nazariy va amaliy jihatlari 53

Ismoilov N.T.

Ma'muriy sud ishlarini yuritishda dastlabki himoya instituti: protsessual-huquqiy institut sifatida 58

Ollamov Ya.Y., Murzajanov Sh.G.

Murojaatlar huquqiy kategoriya sifatida: tushunchasi, mazmuni va o'ziga xos xususiyatlar 63

Burxonova Sh.J.

Norma ijodkorligi davlat huquqiy siyosatining shakli sifatida 68

Erназаров С.Е.

Методологические основы профилактики экономических преступлений в Республике Узбекистан 72

A'loxonov M.A.

Kriminologik tadqiqotlarning ta'lim jarayoni bilan o'zaro integratsiyasidagi muammolar 80

Muminova Gulnora Taxirovna

Katta muharrir, dizayn

Fayziyev Abdujabbor

Texnik muharrir

Original-maket O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti Tahririy-noshirlik markazida tayyorlandi.

Maqolalar har qanday usulda to'liq yoki qisman ko'chirilib bosilganida «O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot institutining «Kriminologik faoliyat» ilmiy-amaliy jurnali»dan olinganligi ko'rsatilishi shart.

Materiallarda keltirilgan fakt va raqamlar, ko'chirmalar, iqtisodiy statistik ma'lumotlar rostligi va aniqligi uchun muallif javob beradi.

Muallif fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi mumkin.

Tahririyatga kelgan qo'lyozma taqriz qilinmaydi va qaytarilmaydi.

Tahririyat xatlar mualliflari bilan yozishmaydi.

Bichimi 60x40 1/8.

Bosma tabag'i 10,0.

Adadi 50 nusxa.

O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti Tahririy-noshirlik markazida chop etilgan.

Bosishga ruxsat etildi 27.03.2026.

Buyurtma № 26/15.

O'ZBEKISTON
ILMIY-AMALIY
JURNALI

MUNDARIJA

XALQARO HAMKORLIK

Алауханов Е.О., Яров Б.А.

Модели криминологической характеристики преступности: анализ и практическое применение 85

Козубенко Ю.В., Тазетдинов Р.Р.

Некоторые особенности возбуждения уголовного дела в зарубежных странах 90

Мухитдинзода Н.М., Бахтиярова С.Р.

Правовые основы и особенности применения видеозаписи в следственных действиях 96

XORIJIY TAJRIBA

Nigmatov R.O.

Buyuk Britaniyada jinoyatga oid statistika va kriminologik tahlilning o'ziga xos xususiyatlari 101

Abdugapparov A.A.

Ommaviy tartibsizliklarning kriminologik tahlili (Rossiya Federatsiyasi misolida) 110

Davletov J.B.

Jahon internet tarmog'ida bolalarga nisbatan zo ravonlik jinoyatlarini tergov qilishning xalqaro-huquqiy asoslari va milliy qonunchilikni takomillashtirish masalalari 114

TADQIQOTCHI MINBARI

Yakubov M.T.

Normativ-huquqiy hujjatlar ijrosini tashkil etish: muammolar va yechimlar 119

Allamurodov O.A.

Servitutni belgilash to'g'risidagi shartnoma – servitut majburiyatni vujudga keltiruvchi asos sifatida 124

Xudayberganova D.Z.

Milliy gvardiya Bolalar psixologiyasi markazining yetim va ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlashdagi o'rni 132

Salimov Sh.X.

Jinoyatlarning barvaqt oldini olishda "mahalla yettiligi" faoliyatini takomillashtirish masalalari 136

Mirzajonov Sh.S.

Kiberjinoyatlar profilaktikasi subyektlari tizimi va ularning o'zaro hamkorligi: milliy amaliyot, xorijiy tajriba va huquqiy takliflar 139

Xamidov A.A.

Ichki ishlar organlarining tergov bo'linmalari faoliyatini takomillashtirishning tashkiliy-huquqiy masalalari 146

Abduniyazov X.N.

Radikallashtirish shaxslarini qayta ijtimoiylashtirish 152

Abdumalikov A.A.

Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining tuzilishi, dinamikasi va oldini olish muammolari (Farg'ona viloyati misolida) 158

TADBIRLAR

"Mahalla institutining giyohvandlikning oldini olishdagi roli" mavzusida respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi 163

YANGI O‘ZBEKISTONNING XALQARO REYTING VA INDEKSLARDAGI KO‘RSATKICHLARINI YAXSHILASHGA QARATILGAN TIZIMLI ISLOHOTLAR SAMARASI

Berdialiyev Baxtiyor Erkinovich

O‘zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti boshlig‘i,
yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro reyting va indekslar, ularning mohiyati va ahamiyati, mamlakatlarning xalqaro reyting va indekslardagi o‘rnini oshirish zarurati, reyting va indeksning davlat iqtisodiy-ijtimoiy va siyosiy-huquqi hayotiga ta’siri haqida so‘z yuritiladi. O‘z navbatida, O‘zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o‘rni va ushbu yo‘nalishda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar muhokama qilinadi, tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: reyting, indeks, indikator, subindikator, baholash, ko‘rsatkich, statistika, empirik ma’lumotlar

Аннотация. В данной статье рассматриваются международные рейтинги и индексы, их сущность и значение, необходимость повышения позиций стран в международных рейтингах и индексах, влияние рейтингов и индексов на экономическую, социальную, политическую и правовую жизнь государства. В свою очередь, обсуждаются и анализируются позиции Республики Узбекистан в международных рейтингах и индексах, а также принимаемые в этом направлении меры.

Ключевые слова: рейтинг, индекс, индикатор, субиндикатор, оценка, индикатор, статистика, эмпирические данные.

Abstract. In this article, international ratings and indices, their essence and significance, the need to improve the position of countries in international ratings and indices, the state of ratings and indices socio-economic and political-legal aspects of life. In turn, the position of the Republic of Uzbekistan in international ratings and indices and the measures being implemented in this direction will be discussed and analyzed.

Keywords: rating, index, indicator, subindicator, assessment, indicator, statistics, empirical data.

Bugungi globallashuv sharoitida xalqaro munosabatlar tizimida davlatlar o‘rtasidagi raqobat va hamkorlik shakllari sezilarli darajada transformatsiyaga uchramoqda. Agar avvalgi davrlarda milliy manfaatlarni ta’minlashda asosan harbiy-siyosiy va iqtisodiy bosimga tayanuvchi “qattiq kuch” (hard power) ustuvor ahamiyat kasb etgan bo‘lsa, hozirgi kunda madaniy, ma’naviy, institutsional va axborot ta’siriga asoslangan “yumshoq kuch” (soft power) vositalari tobora muhim o‘rin egallamoqda. Bu jarayon xalqaro munosabatlarda ochiqlik, shaffoflik, ishonch va ijobiy imijni shakllantirish kabi omillarning ahamiyati ortib borayotgani bilan izohlanadi.

Shu nuqtai nazardan, xalqaro reyting va indekslar zamonaviy dunyoda davlatlarning siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy va institutsional rivoj-

lanish darajasini baholashning muhim mexanizmi sifatida maydonga chiqmoqda. Ushbu reyting va indekslar orqali mamlakatlarda qonun ustuvorligi, davlat boshqaruvi samaradorligi, iqtisodiy erkinlik, investitsiyaviy jozibadorlik, inson huquqlari himoyasi, ta’lim va innovatsion salohiyat kabi ko‘plab sohalardagi holat kompleks tarzda tahlil qilinadi. Natijada, xalqaro hamjamiyat, xorijiy investorlar va moliyaviy institutlar davlatlar bilan hamkorlik qilish, investitsiya kiritish yoki siyosiy-iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish bo‘yicha qaror qabul qilishda aynan shu reyting va indekslar natijasiga tayanadi.

Ayni paytda, xalqaro reyting va indekslardagi yuqori o‘rin davlatning raqobatbardoshligi va barqaror taraqqiyotini ta’minlovchi muhim omillardan biriga aylanmoqda. Shu bois, mazkur ko‘rsat-

kichlarda pozitsiyani yaxshilash masalasi ko'plab mamlakatlarda strategik ahamiyat kasb etib, davlat siyosati darajasiga ko'tarilmoqda [1]. Bu esa, o'z navbatida, qonunchilikni takomillashtirish, institutsional islohotlarni chuqurlashtirish, davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish hamda jamiyat hayotining barcha sohalarida ochiqlik va hisobdorlikni ta'minlashni taqozo etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi uchun ham xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yuksaltirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mamlakatda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lami siyosiy-huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar xalqaro standartlarga mos boshqaruv tizimini shakllantirish, qonun ustuvorligini ta'minlash va fuqarolar manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan bo'lib, ularning natijalari xalqaro reyting va indekslarda ham o'z aksini topmoqda. Bu jarayon O'zbekistonning xalqaro maydondagi nufuzi va ijobiy imijini mustahkamlashda, shuningdek, tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu sababli, ushbu maqolada xalqaro reyting va indekslarning mazmun-mohiyati, maqsad va vazifalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu yo'nalishda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar, ularning institutsiyaviy va huquqiy asoslari, erishilayotgan natijalar hamda so'nggi yillarda kuzatilayotgan ijobiy o'zgarishlarning sabab va omillari atroficha o'rganiladi.

Ushbu tadqiqot doirasida o'rganilgan ilmiy adabiyotlar tahlili ichki ishlar organlari faoliyati bilan bog'liq xalqaro reyting va indekslardagi O'zbekiston o'rnini ilmiy nuqtayi nazardan juda kam o'rganilganligini, bu soha nisbatan yangi ekanligini ko'rsatmoqda. Shunday bo'lsa-da, O'zbekiston uchun ustuvor ahamiyatga ega bo'lgan xalqaro reyting va indekslar bo'yicha ba'zi o'zbek olimlari va mutaxassislari izlanishlar olib borgan.

Xususan, D. Doschanova "Xalqaro reyting agentliklarining baholash metodikalari hamda tarkibiy indikatorlari", G. Tashpulatov "O'zbekistondagi baholovchi tashkilotlar reytingi va reytingni baholashda kompleks yondashuvning qo'llanilishi tahlili", K. Mavlanov "Gumon qilinuvchi huquqlari ta'minlanganligi xalqaro indekslarda qonun ustunligini belgilovchi muhim omil sifatida",

A. Po'latov "Turizm sohasidagi xalqaro reytinglar va indekslarda O'zbekiston", B. Raxmatullayev "Innovatsion rivojlanishda xalqaro reyting va indekslarning o'rnini va ahamiyati", S. Begmatova "Xalqaro reyting va indekslar bo'yicha samardorlikning eng muhim ko'rsatkichlari sifatida mediatsiya instituti va uning ahamiyati", D. Ernazarov "O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilashda Yevropa Ittifoqi xalqaro nodavlat notijorat tashkilotlari ishtirokining amaliy jihatlari", M. Maxmadaminov "O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash muammolari: ma'muriy islohotlar", A. Bekmurodov "O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslarda ishtirokini samarali ta'minlash – strategik zarurat", D. Yusubbayeva "O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash muammolari: inson resurslarini boshqarish" kabi mavzularida ilmiy maqolalar chop ettirishgan.

Shunga ko'ra, siyosiy-huquqiy, shu jumladan ichki ishlar organlari faoliyati bilan bog'liq sohalarda O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash borasida ilmiy-tadqiqot ishlarini yanada jadallashtirish zamon talabi bo'lib qolaveradi.

Tadqiqot davomida O'zbekiston uchun ustuvor ahamiyatga ega bo'lgan [2] hamda ichki ishlar organlari faoliyati bilan bog'liq xalqaro reyting va indekslarga tegishli 26 ta indikator va subindikatorlarning metodologiyasi o'rganildi. Ularning sud-huquq tizimini baholashga qaratilgan mezonlari tadqiq qilindi. Tahlillar davomida ilmiy bilishning tizimli, qiyosiy va statistik tahlil kabi uslublaridan foydalanildi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklarini ta'minlash, jamoat xavfsizligini mustahkamlash hamda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni kafolatlashga qaratilgan tizimli islohotlar yuqori bosqichga ko'tarildi. Mamlakatni modernizatsiya qilish jarayonida amalga oshirilgan ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-huquqiy sohalardagi transformatsiyaviy o'zgarishlar nafaqat ichki barqarorlikni, balki davlatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirishning muhim omili bo'lib xizmat qilmoqda.

Xususan, sud-huquq tizimini liberallashtirish va qonun ustuvorligini ta'minlash borasidagi jadal islohotlar aholining ijtimoiy ehtiyojlarini qanoat-

lantirish, soʻz va eʼtiqod erkinligini kafolatlash uchun mustahkam huquqiy zamin yaratdi. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi kurashishning institutsional mexanizmlarini takomillashtirish va jinoyatchilikning oldini olish boʻyicha amalga oshirilayotgan preventiv chora-tadbirlar davlat boshqaruvining samaradorligini yangi bosqichga olib chiqdi.

Mazkur islohotlar natijasida Oʻzbekistonning nufuzli xalqaro reyting va indekslardagi oʻrinlarida sezilarli ijobiy dinamika kuzatilmoqda. Shu sababli, xalqaro reyting va indeksning oʻzi nima ekanligini, ular qanday hisoblanishini va mamlakat taraqqiyotini baholashda qanchalik muhimligini oʻrganish hozirgi kunda dolzarb ahamiyatga ega.

Anʼanaviy ravishda davlatlarning taraqqiyot darajasi *yalpi ichki mahsulot (YAIM)*, *yalpi milliy mahsulot (YAMM)* va *aholi jon boshiga toʻgʻri keladigan daromadlar* kabi makroiqtisodiy koʻrsatkichlar orqali baholanib kelingan. Biroq, zamonaviy global dunyoda mamlakatning kompleks rivojlantirishini baholashda faqatgina miqdoriy emas, balki sifat koʻrsatkichlarini ham oʻz ichiga oluvchi xalqaro reyting va indekslar eng xolis va universal baholash vositasi sifatida eʼtirof etilmoqda.

Zamonaviy globallashtirish sharoitida xalqaro reyting va indekslar davlatning nafaqat iqtisodiy salohiyatini, balki uning xalqaro maydondagi oʻrnini va *“soft power”* (yumshoq kuch) imkoniyatlarini ifodalovchi strategik koʻrsatkichlar tizimi hisoblanadi. Ushbu indikatorlar milliy qonunchilikning samaradorligini, inson huquq va erkinliklarining institutsional kafolatlanganligini hamda amalga oshirilayotgan islohotlarning xalqaro standartlarga muvofiqligini verifikatsiya qilish (tasdiqlash) imkonini beradi.

Xalqaro reyting va indeksning aksariyati nufuzli tahlil markazlari va nodavlat tashkilotlar tomonidan shakllantirilib, ularning metodologiyasi *empirik tadqiqotlar*, *ekspert soʻrovnomalari* va *representativ statistik maʼlumotlarning kompleks tahliliga* asoslanadi. Xususan, “Transparency International” tashkilotining **Korrupsiyani idrok etish indeksi** (*Corruption Perceptions Index*) va “Heritage Foundation” jamgʻarmasining **Iqtisodiy erkinlik indeksi** (*Index of Economic Freedom*) kabi koʻrsatkichlar davlat boshqaruvi va iqtisodiy liberallashtirish sohasidagi transformatsiya jara-

yonlarining obyektiv koʻzgusi sifatida xizmat qiladi.

Mazkur monitoring tizimi xalqaro iqtisodiy munosabatlar subyektlari – transmilliy korporatsiyalar, xorijiy investorlar va xalqaro moliyaviy institutlar uchun asosiy signal funksiyasini bajaradi. Masalan, investitsiyaviy qarorlar qabul qilish jarayonida Jahon bankining biznes yuritish sharoitlariga oid reytinglari yoki Jahon iqtisodiy forumining global raqobatbardoshlik indeksleri hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Shveysariya, Singapur va Islandiya kabi davlatlarning tinchliksevarlik (*Global Peace Index*), inson erkinligi (*Human Freedom Index*) va iqtisodiy barqarorlik boʻyicha yetakchi oʻrinlarni egallashi ularning turizm, diplomatiya va kapital oqimi uchun yuqori darajadagi investitsiyaviy jozibadorligini taʼminlaydi. Shu nuqtayi nazardan, reyting koʻrsatkichlarini yaxshilash nafaqat statistik yutuq, balki davlatning xalqaro hamjamiyatdagi nufuzini mustahkamlash va milliy manfaatlarini global miqyosda ilgari surishning muhim vositasi hisoblanadi.

Xalqaro reyting koʻrsatkichlari mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-huquqiy arxitekturasiga bevosita taʼsir koʻrsatuvchi **strategik monitoring vositasi** hisoblanadi. Yuqori reyting koʻrsatkichlariga erishish davlatning reputatsion kapitalini mustahkamlab, xalqaro sheriklik koʻlamini kengaytirish va toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalar oqimini jadallashtirishning multiplikativ omili boʻlib xizmat qiladi. Bu, oʻz navbatida, makroiqtisodiy barqarorlikni taʼminlash, yangi ish oʻrinlarini yaratish va aholi turmush farovonligini izchil oshirishning fundamental asoslarini shakllantiradi.

Aksincha, past koʻrsatkichlar milliy boshqaruv tizimidagi tizimli muammolarni identifikatsiya qilish va tegishli yoʻnalishlarda reinjining jarayonlarini amalga oshirish zarurligini koʻrsatuvchi indikator (signal) vazifasini oʻtaydi. Masalan, “Numbeo” portalining **Hayot sifati indeksi** (Quality of Life Index) boʻyicha Niderlandiya va Daniya kabi davlatlarning barqaror yetakchiligi ularning ijtimoiy modellari naqadar yuqori samaradorlikka ega ekanligini empirik jihatdan tasdiqlaydi. Shu bois, zamonaviy davlat boshqaruvida xalqaro reytinglar islohotlar samaradorligini baholovchi mustaqil va xolis audit mexanizmi sifatida qabul qilinmoqda.

Mazkur tendensiyalarni inobatga olgan holda, Oʻzbekiston Respublikasida mamlakatning xal-

qaro reyting va indekslardagi o'rnini izchil yuksaltirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi darajasiga ko'tarildi. Bu sohada amalga oshirilayotgan tizimli chora-tadbirlar nafaqat mamlakatning xalqaro imijini yaxshilash, balki milliy boshqaruv tizimini ilg'or global standartlar asosida modernizatsiya qilishga qaratilgan strategik maqsadlarni o'zida mujassam etadi.

Shunga muvofiq, mamlakatning global reyting va indekslardagi ko'rsatkichlarini yanada yuksaltirish maqsadida sohada tub islohotlar amalga oshirilib, xalqaro indikatorlar bilan ishlashning yangi, vertikal boshqaruv tizimi joriy etildi. Ushbu strategik yo'nalishning huquqiy poydevori sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash tizimini takomillashtirish hamda ushbu sohada parlament nazoratini kuchaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"**gi [1] farmoni qabul qilindi.

Mazkur islohotlarning mantiqiy davomi sifatida Oliy Majlis Senatining **"O'zbekiston uchun ustuvor bo'lgan xalqaro reyting va indekslar ro'y-xatini tasdiqlash to'g'risida"**gi [2] qarori bilan mamlakat taraqqiyoti uchun eng muhim hisoblangan indikatorlarning konseptual doirasi belgilab berildi.

Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar asosida davlat boshqaruvida quyidagi yangi institutsional mexanizmlar shakllantirildi:

Oliy Majlis Senati huzurida Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash bo'yicha respublika kengashi tashkil etilib, sohadagi faoliyatni muvofiq- lashtirish va davlat organlarining hisobdorligini ta'minlash mexanizmi yaratildi;

har bir ustuvor reyting va indeks bo'yicha vazirlik va idoralarning mas'uliyati hamda erishilishi lozim bo'lgan strategik maqsadli ko'rsatkichlar aniq belgilab berildi.

Shunga asosan, Ichki ishlar vazirligi tomonidan o'ziga birlashtirilgan fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligini ta'minlash hamda huquqbuzarliklar profilaktikasi yo'nalishidagi indikatorlar bo'yicha O'zbekiston Respublikasining xalqaro siyosiy-huquqiy reytinglardagi o'rnini izchil yuksaltirish maqsadida tizimli va bosqichma-bosqich chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Xususan, sohadagi faoliyat samaradorligini oshirish yo'nalishida quyidagi muhim qadamlar qo'yildi:

birinchidan, sohaning me'yoriy-huquqiy bazasi tubdan yangilandi. Jarayonlarni huquqiy jihatdan tartibga solish va jadallashtirish maqsadida Ichki ishlar vazirining "O'zbekistonning siyosiy-huquqiy sohaga oid xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilashda ichki ishlar organlari rolini oshirish to'g'risida" [3] hamda "O'zbekistonning siyosiy-huquqiy sohaga oid xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilashda ichki ishlar organlari rolini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" [4] buyruqlari qabul qilindi. Ushbu hujjatlar tizimda xalqaro indikatorlar bilan ishlashning strategik yo'nalishlarini belgilab berdi;

ikkinchidan, mas'uliyatning funksional taqsimoti joriy etildi. Xalqaro reyting va indekslarning har bir indikatorini hamda subindikatorini bo'yicha Vazirlikning tegishli tarkibiy tuzilmalari asosiy ijrochi sifatida belgilanib, sohada "tarmoqli boshqaruv" tizimi yo'lga qo'yildi;

uchinchidan, maqsadli rejalashtirish va istiqbolli vazifalar belgilandi. Mas'ul etib tayinlangan har bir bo'linma uchun aniq vaqt va ijro mezonlarini o'zida mujassam etgan kompleks chora-tadbirlar rejalari tasdiqlandi. Bu esa kutilayotgan natijalarni oldindan prognoz qilish imkonini beradi;

to'rtinchidan, ilmiy-tahliliy muvofiqlashtirish mexanizmi institutsionallashtirildi. Vazirlik tizimidagi vazifalar ijrosini nazorat qilish, tahliliy ma'lumotlarni umumlashtirish hamda Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash bo'yicha respublika kengashi bilan samarali aloqani ta'minlash vakolati *O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti zimmasiga yuklatildi* [3]. Bu qaror tizimda ilmiy yondashuv va amaliyot uyg'unligini ta'minlashga xizmat qiladi;

beshinchidan, shaffoflik va ochiqlik tamoyillari kuchaytirildi. Ichki ishlar organlari faoliyatida amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlar va manzilli islohotlarni jamoatchilikka yetkazish, ijtimoiy tarmoqlar va media maydonda keng yoritish tizimi tizimli ravishda yo'lga qo'yildi. Bu esa respondentlar orasida mamlakat haqidagi obyektiv fikrning shakllanishiga va reyting so'rovnomalarida ijobiy ko'rsatkichlarning aks etishiga xizmat qiladi.

Yuqorida qayd etilgan kompleks chora-tadbirlarning tizimli ravishda hayotga tatbiq etilishi va real vaqt rejimida monitoring qilinishi qisqa davr mobaynida mamlakatning xalqaro siyosiy-huquqiy maqomida ijobiy o'sishni ta'minladi.

Belgilangan institutsional mexanizmlarning samarali ishlashi natijasida, ustuvor xalqaro reyting va indekslarning indikatorlarida ijobiy dinamika kuzatildi, bu esa O'zbekistonning global maydondagi demokratik islohotlar izchilligini verifikatsiyalovchi muhim dalil bo'ldi.

Mazkur muvaffaqiyatli tajriba, ya'ni ichki ishlar organlari faoliyatini xalqaro standartlarga moslashtirish nafaqat mamlakatning imij ko'rsatkichlarini yaxshilash, balki aholining davlat institutlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlashda ham muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi.

Xususan, O'zbekiston 2025-yilda AQSH poytaxti Vashington shahrida joylashgan **“Huquq ustuvorligi indeksi”** (*World Justice Project*) bo'yicha 143 mamlakat orasida 81-o'rinni egallab, o'tgan yilga nisbatan ikki pog'ona yuqoriladi [5].

E'tiborli tomoni shundaki, xalqaro darajada mazkur indeks bo'yicha dunyoning **68 foiz** mamlakatida pasayish kuzatilgan bo'lsa-da, O'zbekistonning o'rni yanada yaxshilandi.

Shu bilan birga, ushbu indeksning indikatorlari bo'yicha ham O'zbekistonda ijobiy ko'rsatkich kuzatildi.

Jumladan, 2025-yilda O'zbekiston, “Huquq ustuvorligi indeksi”ning **“Ayblanuvchilarning huquqlari va tegishli huquqiy tartib”** subindikator bo'yicha 93-o'rindan 92-o'ringa (1 pog'onaga yuqoriladi), **“Axloq tuzatish tizimining jinoyatchilikning kamayishiga samarali ta'siri”** subindikator bo'yicha 22-o'rindan 20-o'ringa (2 pog'onaga yuqoriladi), **“Jinoyatchilikning yo'qligi”** subindikator bo'yicha 26-o'rindan 25-o'ringa (1 pog'onaga yuqoriladi), **“Odil sudlov tizimining xolisligi”** subindikator bo'yicha 108-o'rindan 107-o'ringa (1 pog'onaga yuqoriladi) ko'tarilib, xalqaro maydondagi o'rni yanada mustahkamlangan.

Bundan tashqari, O'zbekiston Avstraliyaning Sidney shahrida joylashgan **Xalqaro iqtisodiyot va tinchlik institutining** (*Institute for Economics & Peace*) **“Xavfsizlikni his qilish indeksi”** da 0,072 ball bilan faxrli 1-o'rinni egallab, dunyodagi eng xavfsiz davlatlardan biri sifatida qayd etilgan [5].

O'z navbatida, mamlakatimizning Shveysariyaning Jeneva shahrida joylashgan **“Global innovatsiya indeksi”**ning 2025-yil natijalari o'tgan yilga nisbatan yanada yaxshilandi. Unga ko'ra, O'zbekiston 139 davlat orasida 79-o'rinni egallab, mamlakat tarixidagi eng yuqori natija – ilk bor top-80 talik ko'rsatkichni qayd etib, o'tgan yilga nisbatan 4 pog'ona yuqorilab, 79-o'rinni egalladi [6].

Qolaversa, O'zbekiston daromad guruhiga ko'ra, 2025-yilda 7-o'rinni, Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqasida 3-o'rinni egallab, o'tgan yilga nisbatan mos ravishda 3 va 1 pog'ona yuqorilagan.

Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu natija Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqasida Hindiston (39-o'rin) va Eron (62-o'rin)dan keyingi 3-o'rin degani bo'lib, O'zbekiston qo'shni Qozog'iston (81-o'rin), Rossiya (91-o'rin) va Turkiya (93-o'rin)dan yuqori natijaga erishganligidan dalolat beradi.

Shuningdek, O'zbekiston to'rt yildan beri **“Innovation overperformer”** ya'ni rivojlanish darajasiga nisbatan ancha yuqori innovatsion natijalarga erishuvchi mamlakat maqomini muvaffaqiyatli saqlab kelmoqda. Bu esa mamlakatning iqtisodiy imkoniyatlaridan ko'ra sezilarli darajada yuqori samara ko'rsatayotganini anglatadi.

Shu bilan bir qatorda, O'zbekiston 2025-yilda BMT Barqaror taraqqiyot markazining **“Baxt hisoboti” indeksida** (*World Happiness Report*) 147 mamlakat ichida 47-o'rin [8], Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining **“Dunyodagi yo'l harakati xavfsizligi” bo'yicha hisobotida** (*Global status report on road safety*) 60-o'rin [9], Buyuk Britaniya poytaxti Londonda joylashgan Oksford universiteti va Oksford Martin maktabining **“Ayollar, biznes va qonun” indikatorida** (*Woman, Business and Law*) 90-o'rin [10], Jeneva (Shveysariya) shahridagi “Xalqaro telekommunikatsiyalar uyushmasi” NNTning **“Xalqaro kiberxavfsizlik indeksi”da** (*Global Cybersecurity Index*) T-2 darajasiga erishib, o'tgan yilga nisbatan yanada yuqoriroq natijalarga erishdi [11].

Mazkur ijobiy natija va ko'rsatkichlar mamlakatimizda shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini samarali himoya qilish, sud-huquq tizimini yanada takomillashtirish hamda huquq-tartibot va qonun ustuvorligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlarning naqadar samarali ekanligidan hamda davlatimizga bo'lgan xalqaro

ishonchning yanada oshib borayotganligidan dalolat bermoqda.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, xalqaro reyting va indekslar – bu nafaqat raqamlar, balki mamlakatning global hamjamiyatdagi o'rnining haqiqiy o'lchovi. Ular islohotlarni tezlashtirish, shaffoflikni oshirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bu ko'rsatkichlarda yuqori o'rinlarga erishish – global nufuz va barqaror rivojlanish kaliti. Shuning uchun, ularni doimo kuzatib borish va islohotlarni unga muvofiq- lashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagilarga asosan, xalqaro reyting va indekslarda O'zbekiston o'rnini yaxshilash yo'na-

lishida ichki ishlar organlari faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni yanada oshirish, korrupsiyaga qarshi murosasiz va zamon talablariga monand usullarda kurashish, ichki ishlar organlarining korrupsiya va jinoyatchilikka qarshi kurashish choralari hamda natijalari bo'yicha ma'lumotlarni onlayn tartibda jamoatchilikka muntazam yetkazib borish, xalqaro standartlarga muvofiq ochiqlik ko'rsatkichlarini joriy etish, ichki nazorat va xatarlarni baholash tizimini takomillashtirish, xodimlar uchun huquqni qo'llash sohasidagi xalqaro standartlar, inson huquqlari, jamoatchilik bilan muloqot va etika bo'yicha muntazam o'quv kurslari tashkil etish hamda aloqalarni kuchaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash tizimini takomillashtirish hamda ushbu sohada parlament nazoratini kuchaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2024-yil 19-iyundagi PF-91-son Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-6975276>.
2. Oliy Majlis Senatining 2024-yil 16-avgustdagi "O'zbekiston uchun ustuvor bo'lgan xalqaro reyting va indekslar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida" SQ-963-IV-son qarori. <https://lex.uz/docs/-7094864>.
3. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirining "O'zbekistonning siyosiy-huquqiy sohaga oid xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilashda ichki ishlar organlari rolini oshirish to'g'risida" 2025-yil 26-maydagi 289-son buyrug'i.
4. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirining "O'zbekistonning siyosiy-huquqiy sohaga oid xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilashda ichki ishlar organlari rolini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2025-yil 29-sentyabrdagi 570-son buyrug'i.
5. "Huquq ustuvorligi indeksi" (World Justice Project)ning rasmiy veb-sayti. <https://worldjusticeproject.org/>
6. Xalqaro iqtisodiyot va tinchlik instituti (Institute for Economics & Peace) ning rasmiy veb-sayti. <https://www.economicsandpeace.org/>
7. "Global innovatsiya indeksi" (Global innovation index)ning rasmiy veb-sayti. <https://innovation.gov.uz/info/global-innovatsion-indeks>
8. "Baxt hisoboti" (World Happiness Report) indeksi rasmiy veb-sayti. <https://www.worldhappiness.report/>
9. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining "Dunyodagi yo'l harakati xavfsizligi" bo'yicha hisoboti (Global status report on road safety). <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/safety-and-mobility/glob-al-status-report-on-road-safety-2023>
10. Oksford universiteti va Oksford Martin maktabining "Ayollar, biznes va qonun" indikator (Woman, Business and Law). <https://wbl.worldbank.org/en/wbl>
11. "Xalqaro telekommunikatsiyalar uyushmasi" NNTning "Xalqaro kiberxavfsizlik indeksi" (Global Cybersecurity Index) rasmiy veb-sayti. <https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/pages/global-cybersecurity-index.aspx>.

KRIMINOLOGIK FAOLIYAT

ILMIY-AMALIY JURNAL

№1 - 2026 (6)
ISSN 3060-5024

Original-maket O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti
Tahririy-noshirlik markazida tayyorlandi.

Maqolalar har qanday usulda to'liq yoki qisman ko'chirilib bosilganida
«O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot institutining «Kriminologik faoliyat»
ilmiy-amaliy jurnali»dan olinganligi ko'rsatilishi shart.

Materiallarda keltirilgan fakt va raqamlar, ko'chirmalar, iqtisodiy statistik ma'lumotlar
rostligi va aniqligi uchun muallif javob beradi.

Muallif fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi mumkin.

Tahririyatga kelgan qo'lyozma taqriz qilinmaydi va qaytarilmaydi.

Tahririyat xatlar mualliflari bilan yozishmaydi.

Muharrirlar: B.A. Yarov, G.T. Muminova
Dizayn va sahifalovchi: G.T. Muminova
Texnik muharrir: A.R. Fayziyev

Bichimi 60x40 1/8. Bosma tabag'i 10,0. Adadi 50 nusxa
Buyurtma 26/15 Bosishga ruxsat etildi 27.03.2026 yil

O'zbekiston Respublikasi Kriminologiya tadqiqot instituti
Tahririy-noshirlik markazida chop etildi

100187 Toshkent shahri, Mirzo Ulug'bek tumani, Buyuk ipak yo'li ko'chasi, 243
Tel.: +998 (71) 231-39-77 Website: kti.iiv.uz

O'z.KTI